

ІНСТИТУТ ПЕДАГОГІКИ І ПСИХОЛОГІЇ

Плахцінська Х.

Науковий керівник – асист. Шевченко О.М.

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДОШКІЛЬНИКІВ МУЗИЧНИМИ ЗАСОБАМИ

Актуальність дослідження. Проблеми соціально-економічного становища українського суспільства, знецінення традиційних моральних норм і цінностей, пропаганда жорстокості, бездуховності, насильства негативно вплинули на моральні цінності підростаючого покоління. Тому, в наш час, необхідний поворот до забезпечення морального та естетичного виховання дитини, протистояння бездуховності, відродженню в дітях бажання і потреби в активній інтелектуальній діяльності.

На думку багатьох вчених, саме в дошкільному віці закладається творчий «фундамент» майбутньої особистості, виникають креативні якості, які в майбутньому визначатимуть «обличчя» людини, формуються навички творчої діяльності та креативне ставлення світу й самого себе. Вступаючи в життя, оволодіваючи різними видами творчої діяльності, дитина-дошкільник набуває творчо-креативних умінь, а також розвиває творчі якості особистості.

Метою дослідження є дослідити вплив музичних засобів на розвиток творчих здібностей у дітей дошкільного віку на основі теоретичного аналізу психолого-педагогічної літератури з проблеми дослідження та результатів експериментальної роботи.

Висвітлення проблеми. Здібною особистістю, за словами О. Кононко, можна назвати дошкільника, який чутливий до проблем, готовий до їх розв'язання власними силами; відкритий до нових ідей, проявляє інтерес до невідомого; здатний вносити щось нове, видавати оригінальні ідеї, розв'язувати нові завдання, досягати незвичних результатів; проявляє високу пізнавальну активність, допитливість; уміє швидко переключатися; має почуття гумору, інтерес до парадоксів; самокритичний, здатний посміятися над собою; використовує різні форми доказів; уміє дивувати, прогнозувати, передбачати тощо [3]. Прояву цих ознак можна сприяти, якщо розвивальне середовище дошкільного закладу буде креативним та сприятиме розвитку творчої активності і самореалізації особистості дитини.

Загалом творчі здібності дитини розглядаються як індивідуально-психологічні здібності людини, що відповідають вимогам творчої діяльності, є умовою її успішного виконання і не зводяться тільки до знань, умінь та навичок, які вона має. Творчі здібності пов'язані зі створенням нового, оригінального продукту, з пошуком нових засобів діяльності.

Великий вклад у розвиток науки про творчі здібності, внесли Б. Теплов, Л. Виготський, І. Лернер, С. Сисоєва, які стверджували, що навчити творчості можна практично всіх дітей, завдяки вихованню інтересу до знань.

У психодіагностиці творчих здібностей визначають роботи Дж. Гілфорда, який виділив два типи мислення: конвергентне (послідовне, логічне, односпрямоване) і дивергентне (альтернативне, яке відходить від логіки, варіативне рішення проблем, що характеризується швидкістю, гнучкістю та оригінальністю). Оригінальність, швидкість, гнучкість і точність – головні якості, що характеризують дивергентне мислення [2].

В. Андреев запропонував наступну структурну модель творчих здібностей:

- мотиваційно-творча активність (допитливість, творчий інтерес);
- інтелектуально-логічні здібності (здатність виділяти головне, описувати явище, порівнювати);
- інтелектуально-евристичні (здатність фантазувати, генерувати ідеї, асоціювати, критично мислити і тощо) [4].

Дитяча творчість, за твердженням багатьох дослідників, відзначається своєрідністю – характеризується як «творчість для себе». Особливістю цієї творчості є те, що дитина у творчій праці самовдосконалюється, змінюється на краще, здобуває нові знання, набуває вміння й навички, отримує життєвий досвід. Поступово ця «творчість для себе» починає слугувати іншим. Тобто дитина, пізнаючи себе, починає розуміти навколишній світ, застосовувати набуте раніше, удосконалювати довілля, творити красу.

Щодо особливостей впливу музичних засобів на розвиток творчих здібностей дитини вченими виявлено, що у дитини дошкільного віку при сприйнятті музики переважають емоції, які зовнішньо виражені яскравіше, ніж у дорослих. Зовнішні прояви дітей тісно переплітаються з їх внутрішніми переживаннями. Науковці рекомендують використовувати різноманітну за емоційним змістом музику, володіти художніми цінностями, знайомити дітей з творами різних епох і стилів, оскільки в цьому можуть бути закладені основи музичної культури.

Часто вважають, що музику вивчають, щоб у майбутньому стати музикантами – професіоналами, адже музика потрібна кожному: вона може допомогти щось обдумати, зніме напруження, може сприяти вивченню іноземних мов, математики, дасть поштовх розвитку уяви.

Карл Орф вважав: елементарна музична грамотність необхідна кожному. Потрібно лише своєчасно обережно допомогти дитині зазирнути за двері, де живе класична музика. От тоді малюки навчаться не лише слухати, а й чути. Він розробив систему музичного виховання дітей, засновану на розвитку дитячої творчості. У п'ятитомному навчальному посібнику «Шульверк» Карл Орф детально висвітлює свій метод музичної імпровізації, яка стимулює дитяче колективне елементарне музикування [1].

На сучасному етапі музична терапія далеко просунулася в дослідженні впливу музичного досвіду на розвиток особистості. Музика, як будь-яке мистецтво, допомагає дітям пізнавати світ, виховує дітей. У процесі музичних занять відкриваються широкі можливості для всебічного розвитку дітей. Емоційна сила музики, зміст пісень, що слухають і виконують діти, сприяють формуванню основ морально-естетичних якостей.

Особливо важливою ланкою музикотерапії є формування музично-сенсорних здібностей у дітей дошкільного віку. Музичне переживання, власне кажучи, завжди є сенсорним, оскільки музика – і найпростіші співзвуччя, і складні образи – насамперед сприймається чуттєво. Тому сенсорні процеси є показниками цілісного сприйняття, розрізнення виразних почуттів, а також проявів, пов'язаних зі сприйняттям окремих властивостей музичних звуків. В основі розвитку музично-сенсорних здібностей лежить вслуховування, розрізнення, відтворення чотирьох основних властивостей звуку: висоти, тривалості, тембру, сили. З метою розвитку музичного слуху дитини, до програми з музикотерапії включені музично-дидактичні ігри з певним змістом і правилами. В основі їх лежать навчальні завдання, спрямовані на освоєння різних властивостей музичного звуку [5].

Для дослідження психологічних особливостей розвитку творчих здібностей дитини музичними засобами нами були використані такі психодіагностичні методики: методика для діагностики творчого мислення П. Торренса, методика для вивчення творчої уяви «Вербальна фантазія», тест «Сновидіння тварин» (за Н.В. Краснощокіною). У дослідженні взяли участь 58 дітей дошкільного віку.

Проаналізуємо отримані результати. За результатами методики П. Торренса в обох старших групах спостерігається низький рівень розвитку творчого мислення, середнє значення – 41,5. На діаграмі (рис. 1) відображено кількісні показники розвитку творчого мислення в дітей старших груп.

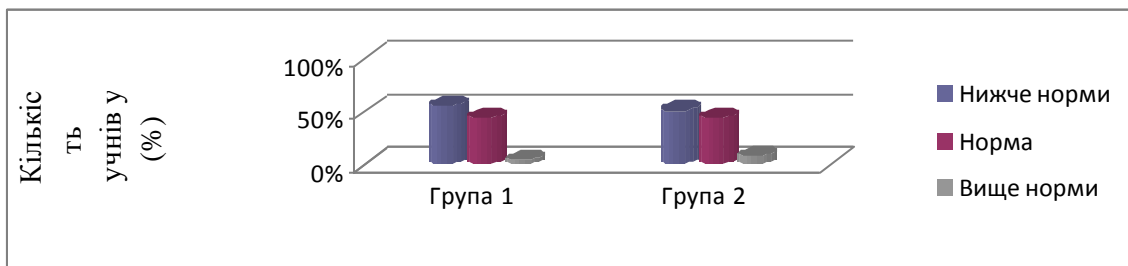

Рис. 1. Рівень розвитку творчого мислення в дітей старшої групи 1 і старшої групи 2 за результатами методики П. Торренса.

Як видно з рис. 1., високий показник творчої уяви спостерігається лише у кількох дітей, а рівень нижче норми є більше ніж у половини дітей в обох групах.

За результатами методики для вивчення творчої уяви «Вербальна фантазія» діагностики рівня творчих здібностей виявлено, що у групі 1 низький та високий показники рівня розвитку творчої уяви є однаковими, а у групі 2 переважає середній рівень розвитку творчих здібностей. Лише кілька дітей в обох групах вирізняються високим показником творчих здібностей, що говорить про наявність у дитини задатків до того виду діяльності, для якого істотним є розвиток відповідного виду уяви. Нижче (рис. 2) графічно зображено співвідношення рівня творчих здібностей у дітей старших груп.

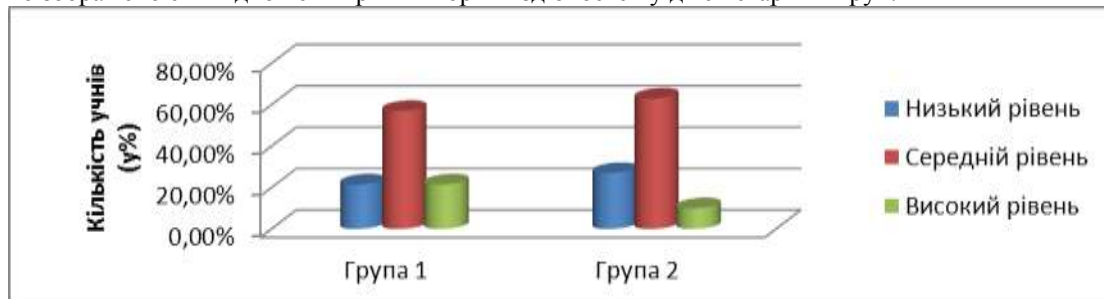

Рис. 2. Рівень творчої уяви дітей старшої групи 1 і старшої групи 2 за результатами методики «Вербальна фантазія».

У більшості дітей спостерігається середній рівень розвитку творчої уяви, що свідчить про те, що на формування і розвиток творчості дитини впливає багато чинників і одним з вирішальних є навколишнє середовище, яке допомагає або стримує можливості творчого розвитку дошкільника.

Відповідно з цим нами вибрано музичні засоби як спосіб розвитку творчості дитини та можливість розвитку її творчої уяви.

За отриманими результатами за методикою Н. Краснощокіної «Сновидіння тварин» у старшій групі 1 низький та середній показники розвитку творчих здібностей знаходяться на одному рівні. Старша група 2 відрізняється великою кількістю дітей з високим рівнем розвитку творчих здібностей, що свідчить про їхнє вміння перевтілюватись в інший образ, здатність відтворити почуте у малюнку та проявити вміння втілювати свої фантазії в реальність. Кількісні результати дослідження зображено на діаграмі.

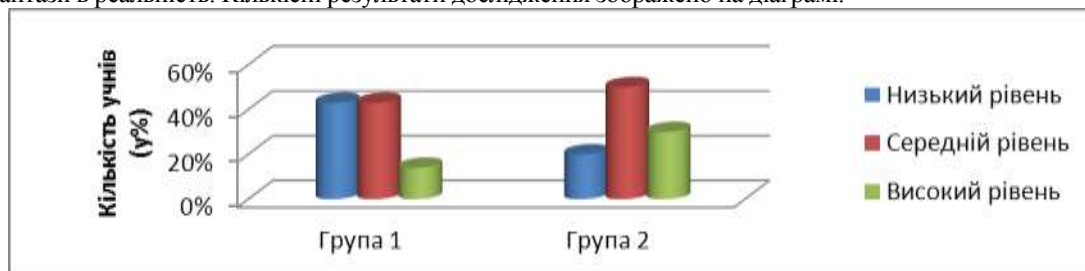

Рис. 3. Рівень творчих здібностей дітей старшої групи 1 і старшої групи 2 за результатами методики «Сновидіння тварин».

Отже, аналіз наукових джерел з проблеми дослідження показав, що розвиток творчих здібностей у дитини дошкільного віку є важливим компонентом для становлення повноцінної особистості. Щоб забезпечити всебічний розвиток дитини потрібно приділяти увагу не лише фізіологічним, а й психологічним аспектам, що допоможе дошкільнику засвоїти нову ситуацію розвитку, приміряти нові ролі. Музичні засоби є одними з найдоступніших способів розвитку творчих здібностей та уяви дитини, що сприятимуть засвоєнню певних навичок та вмінь, розвитку різноманітних здібностей дитини, які виходять за межі образотворчого навчання.

З метою допомоги батькам нами розроблено методичні рекомендації з метою творчого розвитку дошкільників за допомогою музичної діяльності, що забезпечать можливість самостійного розвитку творчих здібностей дитини в домашніх умовах. Перспективи подальших досліджень вбачаємо у розробці психолого-педагогічних технологій розвитку творчих здібностей у дітей дошкільного віку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ветлугина Н.О. Музичне виховання в дитячому садку / Н.О. Ветлугина. – М.: Просвещение, 1981.–240 с.
2. Воронова Е. Обдарованість: діагностика та система роботи зі здібними дітьми / Е. Воронова // Психолог. – 2006. – №25-28. – С. 5-37.
3. Кононко О.Л. Психологічні основи особистісного становлення дошкільника (системний підхід) / О.Л. Кононко. – К.: Стилос, 2002. –144 с.
4. Степанов В.Г. Психология одаренности детей и подростков / В. Г. Степанов // Вопросы психологии. – 2009. – №3. – С. 130-142.
5. Шушарджан С.В. Музыкалтерапия и резервы человеческого организма / С.В. Шушарджан. – Москва: АОЗТ “Антидор”, 1998.– 363 с.

Шевців Т.

Науковий керівник – доц. Шпак М.М.

ВПЛИВ РЕКЛАМИ НА ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ ПІДЛІТКІВ

Актуальність проблеми. Досліджуючи проблему впливу реклами на особистість, науковці приділяють особливу увагу усвідомлюваним і неусвідомлюваним, раціональним (логіці й аргументам) та ірраціональним (емоціям і почуттям) впливам. Психологічний вплив реклами на сучасних підлітків зумовлює стереотипізацію мислення, а також поведінки, нав’язує їм готові моделі й стандарти життя.

Метою статті є теоретичний аналіз психолого-педагогічної літератури з проблеми дослідження та результатів експериментальної роботи, спрямованої на визначення впливу реклами на формування ціннісних орієнтацій сучасних підлітків.

Висвітлення проблеми. Варто зазначити, що ціннісно-смыслову сферу особистості досліджували такі вчені: Ф. Василюк, З. Карпенко, Д. Леонт'єв, Г. Радчук, М. Рокіч, В. Роменець, В. Татенко, Т. Титаренко, О. Фанталова, В. Франкл та ін. Закономірності психічного розвитку особистості в підлітковому віці розкрили В. Виготський, Е. Еріксон, І. Кон, М. Савчин, С. Рубінштейн, З. Фройд. Дослідженням впливу реклами на свідомість людини займалися: Дж. Бернет, Г. Буззі, М Демченко, А. Лященко, С. Моріарті, В. Музикант, Л. Хавкіна та ін.

Філософський енциклопедичний словник визначає ціннісні орієнтації як «найважливіші елементи внутрішньої структури особистості, закріплені життєвим досвідом людини, всією сукупністю її переживань, які відокремлюють значуще, істотне для певної людини від незначущого, неістотного» [10, с. 732]. Як зазначає І. Кон: «Орієнтація – це ціла система установок, у світлі якої індивід (група) сприймає ситуацію і обирає відповідний спосіб дії. Орієнтації, спрямованні на якість соціальної цінності,